

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot dels en åklagare för att en försvarare inte tilläts närvara vid ett inledande förhör med en person som delgavs misstanke om mord, dels en polismyndighet för att åklagarens direktiv inför förhöret inte vidarebefordrades till förhørsledarna**

Anmälan

Advokaten AA begärde i en anmälan att JO skulle granska vice chefsåklagaren BB vid Åklagarmyndigheten, Västerorts åklagarkammare i Stockholm, beslut att inte tillåta honom att närvara vid ett förhör under vilket hans klient delgavs misstanke om bl.a. mord. Vidare ifrågasatte han att polisen vid tillfället höll ett mycket utförligare förhör med klienten än vad BB gett direktiv om. AA uppgav bl.a. följande.

Måndagen den 5 februari 2007 efter kontorstid kontaktades han av CC som berättade att han var anhållen i sin frånvaro. CC var mycket skärrad och hade bestämt att han ville inställa sig hos polisen och redogöra för sina förehavanden. Även CC:s bror hade beslutat att inställa sig hos polisen och hade därför kontaktat advokaten DD. AA ringde därefter utredningsmannen vid polisen i Solna och meddelade att de två misstänkta skulle inställa sig.

På polisstationen meddelade en polisman att varken han, eller DD, som inställt sig tillsammans med CC:s bror, skulle få närvara vid förhör eftersom de inte var förordnade som offentliga försvarare. Eftersom AA fann detta svar märkligt bad han att få kontakt med BB. Denne bekräftade polismannens besked. AA förklarade för BB att han tyckte att beskedet var märkligt och att CC ville ha honom som privat försvarare fram till dess att han kunde förordnas av tingsrätten. Han förklarade vidare för BB att han ville att BB skulle meddela polismannen att förhöret fick anstå fram till dess att han förordnats som offentlig försvarare. Vidare meddelade AA att han inte kunde närvara vid ett sådant förhör förrän efter rättegångsdagens slut nästföljande dag. Efter att polismannen talat med BB fick han beskedet av polismannen att CC skulle delges brottsmisstanken och att det fick bestämmas tid för förhör nästa dag.

Vid rättegångsdagens slut nästa dag och sedan AA förordnats till offentlig försvarare fick han av CC veta att förhöret redan ägt rum och att detta hade pågått

under en och en halv timme. Vid förhöret delgavs CC misstanke om mord och sju fall av försök därtill. Den berättelse CC lämnade var sådan att det gjordes gällande att en nödvärnssituation förelåg, vilket innebar att uppgifterna i förhöret var utomordentligt betydelsefulla för den fortsatta processen.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende 102E-998-07 infordrades och granskades varvid följande framkom.

I diariebladet var antecknat att en åklagare den 4 februari 2007 hade beslutat att CC skulle hämtas till förhör. Vidare angavs att förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken (RB) påbörjades den 5 februari 2007 kl. 20:22 varefter CC anhölls av BB kl. 21:30. Enligt förhørsprotokollet pågick förhöret mellan kl. 20:23 och 21:20. CC delgavs misstanke om brott och redogjorde därefter för sina förehavanden aktuell kväll. Kriminalinspektörerna EE och FF ledde förhöret som angavs vara ett förhör enligt 24 kap. 8 § RB. I protokollet var antecknat att CC inte önskade försvarare vid förhöret. Vidare angavs att han önskade biträde av den försvarare, vars namn han inte kom ihåg, som följt med till polisstationen.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten som inkom med upplysningar och yttrande över vad som framförts i AA:s anmälan.

På tvångsmedelsblanketten var antecknat att GG/FF hade föredragit ärendet och att BB den 5 februari 2007 beslutat att CC var skäligen misstänkt. Tidpunkterna för påbörjande av förhöret och för anhållandet var desamma som antecknats i åklagarkammarens diarieblad, dvs. kl. 20:22 respektive kl. 21:30. Inga anteckningar om direktiv till polisen fanns på blanketten.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret och uppgav bl.a. att anteckningen i förhöret om att CC inte önskade biträde vid detta inte speglade dennes egentliga uppfattning. Eftersom hans huvudman hade inställt sig vid polisstationen tillsammans med honom var det naturligtvis alldeles uppenbart att han önskade hans biträde vid förhöret.

Ärendet remitterades till Polismyndigheten i Stockholms län som inkom med upplysningar och yttrande över varför förhöret med CC blivit mer omfattande än vad åklagaren hade gett direktiv om.

I ett beslut den 12 september 2008 anförde *chefsJO Melin* följande.

Bedömning

Av utredningen framgår att AA på kvällen den 5 februari 2007 inställde sig hos polisen i Solna tillsammans med sin klient CC som skulle höras i en förundersökning gällande misstanke om mord. BB tillät då inte AA att delta vid förhöret med hänvisning till att denne inte var förordnad som offentlig försvarare.

I 23 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken (RB) föreskrivs, i den lydelse som var aktuell vid tillfället, att vid förhör som enligt 18 § andra stycket hålls på den misstänktes begäran, har han och hans försvarare rätt att närvara. Även vid annat förhör får försvararen närvara, om det kan ske utan men för utredningen. Sedan den 1 april 2008 finns motsvarande bestämmelse i fjärde stycket, språkligt och redaktionellt ändrad, men utan någon ändring i sak.

Frågan om när en försvarares närvaro kan vara till men för utredningen har, som Åklagarmyndigheten anmärkt, prövats i JO 1956 s. 96. Där uttalas (s. 116 f.) att en bedömning måste göras efter omständigheterna i det enskilda fallet och att ett avvisande måste vara grundat på objektivt godtagbara skäl. När det är fråga om förhör med andra bevispersoner än den misstänkte kan men för förundersökningens fortsatta bedrivande föreligga, eftersom försvararen inte har tystnadsplikt gentemot den misstänkte. När det däremot gäller förhör med den misstänkte, kan försvararen inte avvisas på den grunden. Möjligheterna att vägra försvararen att närvara vid förhör med den misstänkte måste därför vara ytterst begränsade. JO ansåg att en sådan möjlighet kunde finnas i undantagsfall, nämligen om försvararen måste antas komma att uppträda på sådant sätt, att förhörets behöriga gång stördes eller att ett ordnat förhör till och med omöjliggjordes. Detta förutsatte emellertid att försvararen vägrar att rätta sig efter förhørsledarens föreskrifter rörande försvararens rätt att yttra sig under förhöret.

I doktrinen har det, som Åklagarmyndigheten framhållit, med hänvisning bl.a. till nyss nämnda avgörande, sagts att försvararen har en på det hela taget ovillkorlig rätt att delta i förhör med sin klient (jfr Ekelöf m.fl. Rättegång V, 7:e upplagan, s. 133 och Fitger, Rättegångsbalken, del 2, s. 23:45). Fitger nämner också som exempel på när en försvarare inte kan tillåtas att närvara, utöver den nyss angivna situationen, att personen den misstänkte anlitar är allmänt olämplig.

Europadomstolen har i flera avgöranden haft att pröva om vägran att låta försvarare närvara vid inledande polisförhör står i strid med artikel 6:1 och 6:3 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Domstolen har uttalat att artikel 6 normalt kräver att en person ska kunna biträdas av advokat redan under de inledande förhören. Denna rättighet, som inte framgår uttryckligen av konventionen, kan endast begränsas om det finns goda skäl för det. Det avgörande är om den misstänkte, med hänsyn till handläggningen av målet i dess helhet, har förvägrats en rättvis rättegång (domstolens dom den 8 februari 1996 i målet John Murray ./.. Förenade Konungariket, se vidare Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 3:e upplagan, s. 286 f.).

CC var misstänkt för ett mycket allvarligt brott. Han kom till polisstationen på kvällen tillsammans med AA. Det kan inte ha rått något tvivel om att han önskade biträde av AA som försvarare. Eftersom tingsrätten inte hade expeditionstid var det inte möjligt att då begära ett förordnande för AA som offentlig försvarare för CC.

AA har dock uppgett att han sade till BB att han tills vidare biträdde CC som privat försvarare.

Som Åklagarmyndigheten angett var det förhållandet att AA inte var förordnad som offentlig försvarare inte ett godtagbart skäl att inte tillåta honom att närvara vid förhöret. Om en misstänkt vill biträdas av en advokat saknar det betydelse om denne är förordnad som offentlig försvarare eller företräder den enskilde som privat försvarare. Det har heller inte framförts något annat objektivt godtagbart skäl till att AA inte skulle få närvara. BB förtjänar därför allvarlig kritik för att han inte tillät AA att närvara vid förhöret med CC.

När det sedan gäller genomförandet av det inledande förhöret med CC har BB, som AA uppgett, bekräftat att han muntligen gav direktiv till en polisman att CC vid förhöret endast skulle delges brottsmisstanke och höras om sin inställning till denna samt att ett utförligare förhör skulle anstå till följande dag. Jag har inte någon anledning att betvivla dessa uppgifter.

Trots de givna direktiven kom ett förhållandevis långt och utförligt förhör att hållas med CC den aktuella kvällen. Enligt polismyndigheten har det inte gått att klarlägga vem som mottog direktiven från BB. Såvitt framgår av remissvaret hade de båda förhørsledarna inte haft någon kontakt med BB innan förhöret påbörjades. Eftersom de således, såvitt utredningen visat, inte känt till BB:s direktiv saknar jag underlag för att rikta kritik mot dem för det sätt som förhöret genomfördes på.

Jag finner det emellertid märkligt att ingen hos polisen kunnat erinra sig det direktiv som gavs av BB. Eftersom jag dock anser att utredningen klarlagt att BB muntligen lämnat direktiv om genomförandet av det inledande förhöret till en polisman, finner jag likväl skäl att kritisera polismyndigheten för att åklagarens anvisningar inte kom att vidarebefordras till förhørsledarna så att förhöret kunde begränsas på det sätt som angavs i direktivet. Det inträffade visar också på vikten av att givna direktiv dokumenteras.